POIMENOVANJE ISTRE

Konec januarja 2022 so mediji sporočili, da je koprski občinski svet podal soglasje k sklepu koordinacije županov štirih obalnih oz. slovenskoistrskih občin za vključitev lastnega imena Slovenska Istra v Slovenski pravopis. Kljub relativno hitremu uradnemu potrjevanju novega poimenovanja na politični ravni je slednje sprožilo intenzivno diskusijo med strokovnjaki in širšo javnostjo. Zaposleni na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem, ki smo podpisani pod pričujočo izjavo, izražamo nasprotovanje predlaganemu poimenovanju Slovenska Istra, in to z argumenti, ki bodo podani v nadaljevanju.

Vsakršno javno poimenovanje je vedno politično-ideološko dejanje, zato sklicevanje na stroko ne more biti nikoli zadostna utemeljitev. Strok je več in tudi znotraj ene same so mnenja različna. Zgodovinarji, antropologi, geografi in raziskovalci drugih strok so že večkrat pokazali, da je poleg posegov v prostor prek dediščine, njenega uničenja, nove arhitekture itd. prav toponimija tista, ki jo novi lastniki prostora spremenijo kot odraz simbolnega zaznamovanja nove politične moči in prisvojitve prostora.

Večdesetletne diskusije o poimenovanju slovenskega dela Istre so edinstvene v Sloveniji. So jasen odraz nepredelane zgodovine te obmejne regije in problemov iskanja kolektivne identitete več generacij, še posebej po množičnih izseljevanjih in priseljevanjih po drugi svetovni vojni, ki so temeljito spremenila socialno, kulturno in etnično podobo Istre, še posebej njenih mest. Znano je, da je bilo pred drugo svetovno vojno v mestih predvsem italijansko govoreče prebivalstvo, 90 % katerega je Istro zapustilo po drugi svetovni vojni. Raziskave vedno znova opozarjajo, da je težko deliti Istrane, ki so bili večinoma dvo- ali večjezični, po etnični osnovi. Po uradni statistiki je bilo sicer med izseljenimi Istrani po vojni približno 70 % italijansko in 30 % slovensko in hrvaško govorečih. Dejstvo je, da se je v Istri, z množičnim izseljevanjem in priseljevanjem, zgodila skoraj popolna transformacija prebivalstva, predvsem v mestih. Praznino za izseljenimi prebivalci treh istrskih obmorskih mest v Sloveniji so zapolnili novi prebivalci, ki so se priselili iz južnega dela Istre, širše Primorske in ostalih slovenskih pokrajin ter republik nekdanje Jugoslavije. Zgodovinsko večkulturna ozemlja so se tako etnično homogenizirala: prišlo je do »jugoslavizacije« oz. »slovenizacije« v slovenskem delu Istre, obenem pa na italijanski strani do italijanizacije

večinsko slovenskega ozemlja okoli Trsta. Po priključitvi tega dela Istre Jugoslaviji (1954) se je krepitev slovenskega značaja v tem večkulturnem območju nadaljevala ne le z množičnim priseljevanjem, temveč tudi prek različnih spremljajočih dejanj: toponimi in ulice so bili preimenovani (resda tudi z italijansko različico novega imena), veliko osebnih istrskih imen je bilo poslovenjenih (podobno kot italijaniziranih v času fašizma), arhitektura je kot ideološki medij oblasti na novo označila teritorij, knjižna slovenščina je preglasila slovenska istrska narečja itd. Če so prvi priseljenci v mesta do leta 1954 še prihajali v italijansko govoreče okolje, so priseljenci v množičnih priseljevanjih po priključitvi Istre Jugoslaviji prihajali že v slovensko okolje.

Pri tako ključnem dejanju, kot je poimenovanje regije, bi bilo treba voditi vključujoč dialog s prebivalci te regije, »od spodaj navzgor«, morda tudi z referendumom, ali vsaj z jasno in strokovno zasnovano javno anketo. Prebivalci so tisti, ki naj bi se z novim poimenovanjem poistovetili. Vpeljava imena »od zgoraj navzdol« vodi nazaj po isti poti, kot je bila ubrana po drugi svetovni vojni, ko so politične oblasti na novo vpeljale termin Obala. S slednjim se danes sicer identificira pretežna večina prebivalcev istrskih mest v Sloveniji, to je priseljencev, predvsem druge in/ali tretje generacije, in tudi mlajša generacija širše.

Glavni argument dela stroke, ki promovira poimenovanje Istre s pridevnikom Slovenski, pisanim z veliko začetnico, torej kot integralni del imena, izpostavlja, da gre zgolj za nevtralno opredelitev tistega dela ozemlja, ki leži v Sloveniji. A etnični pridevnik, ki je pisan z veliko začetnico kot del lastnega imena, se lahko v večetničnem prostoru bere zelo enoznačno – to je enonacionalno. Pridevnik slovenski ob zemljepisnem lastnem imenu Istra je lahko kvečjemu pisan z malo začetnico kot opisni pridevnik (podobno še avstrijska Koroška, severna Primorska, južna Slovenija), in ne z veliko začetnico, s čimer bi postal del lastnega imena. S takim nevtralnim poimenovanjem, torej slovenska Istra (podobno opisni so še pridevniki v zvezah severna Istra, bela Istra, siva Istra itd.), se zares izognemo vsakršni politični konotaciji in označimo zgolj geografsko pripadnost regije Sloveniji.

Na ozemljih, kjer prebivajo različne etnične in narodnostne manjšine, mora biti ime toliko bolj premišljeno, vključujoče in izbrano s senzibilnostjo do vseh prebivalcev ozemlja. V njem bi se moralo prepoznati čim več prebivalcev: ne le večinski Slovenci, temveč tudi priznana italijanska narodnostna skupnost, prav tako pa tudi močno prisotne (posebno v urbanem okolju) različne narodnostne skupnosti iz drugih republik nekdanje Jugoslavije, ki niso nikoli

dobile svojih narodnomanjšinskih pravic. Ali se italijanski Istran res lahko poistoveti s poimenovanjem Slovenski Istran? Pomislimo z druge perspektive, vživimo se v pozicijo Slovencev v Italiji: ali bi se Slovenci s tržaškega Krasa zmogli identificirati z regijo, če bi jo preimenovali v »Italijanski Kras«? Kras je, razdeljen med dve državi, podobno kot Istra med tri, pa vendar razlikovanje regij ni izpeljano na osnovi etničnih pridevnikov, pač pa na osnovi pridevnikov, ki izhajajo iz zemljepisnih imen, npr. tržaški Kras, komenski Kras, sežanski Kras ipd. Tudi Hrvaška in Italija Istre ne poimenujeta z nacionalnim pridevnikom. Ena izmed primerjav je lahko tudi Bretanja, ki je na francoski in angleški strani, pa je nihče ne poimenuje z etnične perspektive. V celotni Evropi (z izjemo enega ali dveh) med tisočimi imeni ni imena regije, ki bi vsebovalo etnični označevalec. Kjer prihaja do delitve ozemlja med dve državi, eno ozemlje označijo kvečjemu z nevtralnim prilastkom smeri neba (Severna Irska, Severna Makedonija).

V dobi, ko v imenu razvite družbe zagovarjamo enakopravnost in spoštovanje ter v tem duhu večkulturnost Evrope in podiranje meja, bi moralo poimenovanje regije odražati spoštovanje do vseh današnjih etnično različnih prebivalcev. Historično poimenovanje Istra ne nosi etničnih podpomenk. Če že ni več možnosti, da se prebivalstvo Istre izreče o svojem istovetenju z imenom prostora, naj bo slednje vsaj čim bolj vključujoče do vseh, tako tistih, ki so ostali, kot tistih, ki jih je prinesel viharen tok obmejnih zgodovin. Istro poimenujmo v njeni najbolj nesporni obliki: Istra/Istria.

Izr. prof. dr. Katja Hrobat Virloget

Doc. dr. Neža Čebron Lipovec

Doc. dr. Petra Kavrečič

Red. prof. Sandra Bašič-Hrvatin

Doc. dr. Helena Bažec

Izr. prof. dr. Martina Blečič Kavur

Izr. prof. dr. Jadranka Cergol Gabrovec

Dr. Mojca Cerkvenik

Doc. dr. Neva Čebron

Izr. prof. dr. Alenka Janko Spreizer

Izr. prof. dr. Boris Kavur

Izr. prof. dr. Miha Koderman

Red. prof. Vlado Kotnik

Izr. prof. dr. Gregor Kovačič

Red. prof. dr. Irena Lazar

Mag. Metka Malčič

Izr. prof. dr. Karmen Medica

Doc. dr. Zrinka Mileusnić

Izr. prof. dr. Gregor Pobežin

Doc. dr. Katarina Šmid

Doc. dr. Mojca Marija Terčelj

Izr. prof. dr. Alenka Tomaž

Doc. dr. Vladka Tucovič Sturman

Doc. dr. Jana Volk

Red. prof. dr. Nives Zudič Antonič

Red. prof. Igor Ž. Žagar

Red. prof. dr. Ernest Ženko

Koper/Capodistria, 12.4.2022